

הדלקת נרות
ת"א
19:18

צאת השבת
20:18

שולחן שבת - לפרשת עקב מאת הרב אילן אלסטר

רב בית המדרש הקהילתי כפר אברהם פתח תקוה

רעיון מהפרשה: ברכת המזון היא הברכה היחידה שחיובה מפורש בתורה, כמו שכתוב בפרשתנו: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ". חז"ל למדו מפסוק זה שמצוות ברכת המזון מן התורה היא באמירת שלוש הברכות: ברכת הזן, ברכת הארץ וברכת בונה ירושלים.

בשלוש הברכות הללו המופיעות בסידור התפילה יש הודאות ובקשות רבות בענינים גשמיים ורוחניים. ונשאלת השאלה, אם בתורה נאמר בקצרה "ואכלת ושבעת וברכת" וגו', מדוע חז"ל תקנו לומר הודאות ובקשות רבות כל כך בברכת המזון?

אפשר להסביר זאת על פי דברי ספר החינוך לגבי בן סורר ומורה: "משורשי המצווה, לפי שרוב חטאות בני אדם יעשו בסיבת ריבוי האכילה והשתייה, כמו שכתוב "וישמן ישורון ויבעט" (דברים לב טו)... אחר מילוי הכרס יבוא בן אדם לעשות חטאים רעים".

בהמשך דבריו מסביר ספר החינוך שעל ידי האכילה אדם מגביר את הצד החומרי "עיסת החומר" ומחליש את הצד הרוחני "עיסת הנפש", ולכן חכמים "לא היו נהנים במזונות רק למה שצריך להחיות נפשם לבד, וכמו שכתוב 'צדיק אוכל לשובע נפשו' (משלי יג כה)".

לפי דבריו יש חשש שעל ידי האכילה יתגבר הצד החומרי שבאדם, ולכן מברכים ברכת המזון כדי לרומם את האדם שלא ישתקע בחומר. יש עוד לומר שבציווי על ברכת המזון יש קודם כל הוראה כיצד לאכול: "ואכלת ושבעת וברכת", כלומר לא להרבות באכילה אלא לאכול בשיעור שאדם ישבע באכילתו. חז"ל תקנו לאחר האכילה יש לברך ברכת המזון שכוללת עניינים רוחניים נשגבים, כדי שנדע שהאכילה היא רק אמצעי ולא תכלית. תכלית החיים היא האמונה בה', לימוד התורה ועבודת ה', כמו שאומר הרמב"ם: לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם ולא כדי שיירדו בעכו"ם ולא כדי שינשאו אותם העמים **ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח** אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא.

סיוע לכך ניתן למצוא בקשר שבין מצוות ברכת המזון ובין הכתוב בפסוקים הקודמים לה.

וַיַּעֲבֹד וַיִּרְעַבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת הָמֶן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יַחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' יַחְיֶה הָאָדָם... כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְבִיאָךְ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נָחֳלִי מַיִם עֲיִנָּת וְתַהֲמַת יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְקָרָה: אֶרֶץ חֹטֶה וְשֹׁעֲרָה וְגִפֶּן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית וְדִבְשׁ: אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְמַסְכַּנָּת תֹּאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תִחַסֵּר כָּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבֹנֶיהָ בְּרִזָּל וּמִתְהַרְרֶיהָ תִּתְחַצֵּב נְחֹשֶׁת: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ. הַעֲיִנוּי בַּמְדַּבֵּר וְאִכִּילַת הָמֶן, שֶׁהִיא מֵאֵכֶל עִם סְגוּלוֹת רוּחָנִיּוֹת וִירֵד מִן הַשָּׁמַיִם, בָּאוּ לְהַכִּין אֶת עַם יִשְׂרָאֵל לַדַּעַת "כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יַחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה'". לכן, כאשר עם ישראל ייכנס לארץ ישראל שיש בה טובה גשמית גדולה, הוא מצטווה לברך על האכילה כדי לדעת שכל קיום האדם תלוי בקב"ה, ותכלית החיים בארץ ישראל היא עבודת ה' והשגת החכמה הא-לוהית.

עוד יש לומר שעל ידי האכילה עצמה אנחנו משיגים את החיות הרוחנית שלנו, כמו שאומר **רבי צדוק הכהן מלובלין**: "ושורש החיות של איש הישראלי תלוי רק במה שמכיר ריבונו ושה' יתברך שוכן בקרבו ואתה מחייה את כולם, והחיות שמקבל מאכילה הוא גם כן רק ממה שרצון ה' יתברך היה שיאכל ויקבל מזה חיות, וכמו שנאמר "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה'" וגו'. ורצה לומר לא לחם לבד נפרד מה' יתברך רק בצירוף המוצא פי ה' עם הלחם זה הוא המחיה, דלולי הכרה זו אין נקרא חיות אצל איש ישראלי כלל, ועל ידי זה נחשב האכילה כקרבן".

לפי דברי ר' צדוק מובן למה צריך להודות ולבקש כל כך הרבה דברים גשמיים ורוחניים בברכת המזון, כי באמצעות האכילה אנחנו מקבלים חיות רוחנית וגשמית ולכן צריכים להודות על זה לה'. ולפי דבריו יש להוסיף שדווקא על ידי תחושת הרעב קודם האכילה והשובע אחרי האכילה אדם מרגיש בגופו ובנפשו את מה שהוא משיג בשכלו כי כל החיות שלו היא מה' יתברך, ושה' יתברך לא רק זן את גופו אלא מחייה גם את נפשו ורוחו ונשמתו, "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם".

שאלת השבוע : שאלת השבוע: האם מותר להכין טחינה בשבת?

תשובה: כידוע הטחינה עשויה מגרגרי שומשום שנמצאים במצב של גוש נוזלי סמיך. לטחינה מוסיפים מים ומערבבים עד שהיא נעשית בלילה נוזלית שראויה לאכילה בתוספת תבלינים. אחת המלאכות האסורות בשבת היא **מלאכת לש**. לישא היא מלאכה שבה מערבבים שני דברים שנדבקים והופכים להיות דבר אחד. בספר **שמירת שבת כהלכתה** חלק א' פרק ח' סעיף כ"ו כתב שאסור להכין טחינה בשבת כי בתחילת הכנת הטחינה היא נעשית קשה כמו עיסה וזה אסור מהתורה, מצד מלאכת לישא. בספר **ילקוט יוסף** חלק ד' הלכות שבת עמ' ת"ה כתב להקל בהכנת טחינה גולמית שנילושה כבר בבית החרושת ומותר להוסיף לה מים אף על פי שהיא נעשית קשה כמו עיסה. אחד הטעמים שכתב להקל הוא כיון שהטחינה הגולמית היא דלילה אף על פי שבהוספת המים היא נעשית כמו עיסה, מכל מקום כיון שהיתה בלילה רכה לפני הוספת המים, וחוזרת להיות רכה בגמר הכנת הטחינה, יש כאן את הכלל של "אין לישא אחר לישא". ההיתר של הרב יוסף להכין טחינה הוא דוקא סמוך לסעודה והביא גם את דעת המחמירים.

לסיכום נראה לי שראוי לחוש לדעת האוסרים ולהכין טחינה מערב שבת, אך אם הזמן קצר לפני כניסת שבת ורוצים לאכול טחינה בשבת, יש לערבב את הטחינה מערב שבת עם מים כדי לדלל אותה ולעשותה בלילה רכה, ובשבת להוסיף את התבלינים ולסיים את תהליך הכנת הטחינה.

ועוד יש להוסיף שההיתר להכין טחינה בשבת הוא דוקא בטחינה גולמית שמגיעה במצב נוזלי [סמיך] מבית החרושת לחנות, אך יש קופסאות טחינה בהם הטחינה הוא גוש עבה ובמקרה זה יש לנהוג כמו מה שכתב בספר שמירת שבת כהלכתה ולא להכין טחינה כזו בשבת.

עוד חשוב לציין שיש כלל חשוב במלאכת לישא, שכאשר הטחינה היא במצב שהכנתה בשבת היא הכנה של בלילה רכה, יש לעשות זאת בשני שינויים: א. לשנות מאופן ההכנה מימות החול. אם בימות החול נוהגים לשפוך את המים לנוזל הטחינה, בשבת ישפוך את נוזל הטחינה לתוך המים.

ב. לשנות בדרך העירבוב של הטחינה והמים, ולדוגמא יבחוש בצורה של שתי וערב, וזה בשינוי מהערבוב הרגיל שמתבצע בצורה מעגלית.

שאלות בהלכה או באמונה ושאר עניני תורה, לשלוח אליי לפי הכתובת: Elster4@gmail.com

😊 סיפור לשולחן שבת : שלום בית

חז"ל וגדולי ישראל עסקו בכל הדורות בהשכנת שלום בין איש ואשתו. מעשה בכפר קטן בו גרו זוג שנשאו ותוך זמן קצר נפלה ביניהם מחלוקת. כידוע בקריאת שמע שעל המטה אומרים: "המלאך הגאלי אתי מכל רע. יברך את הנערים. ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברהם

וַיִּצְחָק. וַיֵּדְגוּ לְרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ". בסיפור שלנו הבעל שם לב שכאשר אשתו אומרת קריאת שמע על המיטה היא אומרת:

"הַמִּלְאָךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מְכָל - רַע יְבָרַךְ אֶת הַנְּעָרִים" וגו'. הבעל היה נסער מאד, והעיר לאשתו שהיא משבשת את הפסוק. לפי הנוסח שלך "רַע יְבָרַךְ אֶת הַנְּעָרִים" את עוד תביאי את המלאך הרע לבית שלנו. האישה לא הגיבה ולמחרת בלילה היא שוב חוזרת על הטעות שלה ואומרת: "הַמִּלְאָךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מְכָל - רַע יְבָרַךְ אֶת הַנְּעָרִים", הוא הוסיפה ואמרה לבעלה: "אתה לא תלמד אותי איך אומרים קריאת שמע שעל המיטה כך אמא שלי אמרה כך היא לימדה אותי להגיד, אתה תגיד איך שאתה רוצה ואני אגיד איך שאמא שלי למדה אותי". הבעל נדהם והחזיר לאשתו בצעקות רמות שנשמעו בכל הכפר. יום אחד הגיע לכפר האדמו"ר מסקולן זצ"ל שהיה ידוע בחכמתו ובחריפותו. בני הזוג הגיעו אל האדמו"ר כדי שיעזור להם להחזיר את שלום הבית לביתם החדש.

לו היינו במקום האדמו"ר היינו אומרים לאישה שהיא טועה ונוהגת מנהג של שטות, לא בטוח שהאישה היתה משתכנעת, ושלום הבית לא היה חוזר לביתם החדש של בני הזוג. האדמו"ר נהג אחרת. הוא הניח את ידיו על ראשו ועשה את עצמו כמי שמתעמק בדבר. לאחר כמה דקות של מחשבה פנה האדמו"ר אל הבעל ואמר לו: מדוע אתה חושב שאשתך טועה? אני דוקא חשוב שהמסורת שהיא הביאה מבית אמה היא מסורת נכונה. אני אסביר לך את כוונת אשתך כאשר היא אומרת: "רַע יְבָרַךְ אֶת הַנְּעָרִים". אתה הרי יודע שעל פי מסורת חז"ל שני מלאכים מלוים כל אדם מישראל, אחד טוב ואחד רע ובפרט בליל שבת שני המלאכים מלוים את האדם עד לביתו. כאשר אמא של אשתך אמרה "רַע יְבָרַךְ אֶת הַנְּעָרִים", היא התכוונה שבלייל שבת המלאך הטוב יגאל אותה מכל צרותיה והיא התפללה והוסיפה "רַע יְבָרַךְ אֶת הַנְּעָרִים", כלומר גם המלאך הרע שעונה בעל כרחו אמן בליל שבת, יצטרף למלאך הטוב ויברך אף הוא את הנערים. הבעל "תפס את העניין" החליט שאשתו צודקת ונרגע. כעת פנה האדמו"ר אל האישה ואמר את למדת מאמא שלך להגיד "רַע יְבָרַךְ אֶת הַנְּעָרִים" דעי לך שהיא עשתה זאת בזמן שהיתה מגיפה בכפר והיא התפללה שהקב"ה יגן עליה מן המגיפה וגם המלאך הרע יצטרף לברכה, אך כעת כאשר המגיפה חלפה ואין לנו סכנה אפשר לחזור לנוסח הרגיל "הַמִּלְאָךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מְכָל רַע. יְבָרַךְ אֶת הַנְּעָרִים" וגו'. לשמחת הבעל האישה "הבינה" את דברי הרבי וקבלה על עצמה לאמר את הנוסח הנכון כפי שכתוב בסידורים, ושלום בית חזר לשכון אצל בני הזוג. [על פי עלינו לשבח].

מכאן אפשר ללמוד שכאשר אדם רוצה לעשות חסד לחבירו הקב"ה מסייע גם כאשר הכל נראה אבוד, ונותן לאדם בינה למצוא דרכים חדשות כדי לעשות חסד עם הזולת. [על פי עלינו לשבח]